

Asia C-176/23**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

21.3.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Tribunalul Specializat Mureş (Romania)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

2.3.2021

Valittaja:

UG

Vastapuoli:

SC Raiffeisen Bank SA

Pääasian kohde

Valitus Judecătoria Sighişoaran (Sighişoaran alioikeus, Romania) antamasta ratkaisusta, jolla hylättiin valittajan nostama kanne, jossa valittaja vaati lähinnä vastapuolen kanssa tehdyn luottosopimuksen tiettyjen ehtojen toteamista kohtuuttomiksi. Ennakkoratkaisupyynnö kuuluu kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (jäljempänä direktiivi 93/13) soveltamisalaan.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

SEUT 276 artiklan perusteella pyydetään tulkitsemaan direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa, luettuna direktiivin johdanto-osan 12 ja 13 perustelukappaleen valossa.

Ennakkoratkaisukysymykset

1) Kun sovelletaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun, uudelleen julkaistun lain nro

193/2000 (Legea nr. 193/2000, republicată, privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori) 3 §:n 2 momentin säännöksillä osaksi kansallista oikeutta saatetun, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 1 artiklan 2 kohtaa,

luettuna erityisesti kyseisen direktiivin johdanto-osan 12 ja 13 perustelukappaleen valossa,

ja kun otetaan huomioon myös kulutusluottosopimuksista annetun hallituksen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori) 80 §:n ja 81 §:n säännökset,

onko niitä tulkittava siten, että ne eivät vie kansallisilta tuomioistuimilta mahdollisuutta tutkia myöskään epäilyjä sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuudesta, jotka on vahvistettu kulutusluottosopimukseen ennen viimeksi mainitun säädöksen voimaantuloa tehdyissä täydennyksissä, eli hallituksen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010) 95 §:n nojalla, riippumatta siitä, onko kuluttaja nimenomaisesti hyväksynyt ne kulutusluottosopimuksista annetun hallituksen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 40 §:n 1 momentin säännöksissä säädetyllä tavalla, vai onko ne katsottu suoraan lain nojalla (ope legis) hiljaisesti hyväksytyiksi hallituksen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 40 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, kansallinen tuomioistuin tiedusteleeko myös, onko [ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitetun mahdollisuuden kanssa ristiriidassa] edellä osoitetuin edellytyksin ja käsiteltävän asian olosuhteissa sellainen kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytäntö, jonka mukaan kulutusluottosopimuksista annetun hallituksen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 40 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla ja sen 95 §:n nojalla laaditun täydennysasiakirjan nimenomaisesta hyväksymisestä seuraa automaattisesti se, että täydennystä pidetään erikseen neuvoteltuna eivätkä siihen sisältyvät ehdot kuulu mahdollisia kohtuuttomuusepäilyjä koskevan tutkinnan piiriin.

Unionin oikeussäännöt ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joihin viitataan

Direktiivi 93/13, johdanto-osan 12, 13 ja 15 perustelukappale, 1 artiklan 2 kohta, 2 artiklan 1 kohdan b alakohta, 6 artiklan 1 kohta, 7 artiklan 2 kohta ja 8 artikla.

Tuomio 9.7.2020, Banca Transilvania (C-81/19, EU:C:2020:532); tuomio 14.3.2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207); tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750); tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym. (C-186/16, EU:C:2017:703) ja tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189).

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomista ehdoista 6.11.2000 annettu **laki nro 193/2000** (Legea nr. 193 din 6 noiembrie 2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori) 1 §, 2 §:n 1 ja 2 momentti, 3 §:n 2 momentti sekä 6 §, 12 § ja 14 §. Kyseisen lain, jolla direktiivi 93/13 saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, 3 §:n 2 momentissa säädetään, että ”tämän lain säännökset eivät koske sopimusehtoja, joista on säädetty muussa voimassa olevassa lainsäädännössä”.

Luonnollisten henkilöiden kulutusluottosopimuksia koskevasta oikeudellisesta sääntelystä **24.6.2004 annettu laki nro 289** (Legea nr. 289 din 24 iunie 2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice). Kyseisen lain 8 §:ssä, sellaisena kuin se oli voimassa luottosopimuksen allekirjoitushetkellä, säädetään muun muassa, että luottosopimuksessa on mainittava todellisen vuosikoron suuruus ja ehdot, joilla sitä voidaan muuttaa. Tätä pykälää muutettiin eräiden kuluttajansuojalakien muuttamisesta ja täydentämisestä 19.11.2008 annetulla kiireellisellä asetuksella nro 174 (Ordonanța de urgență nr. 174 din 19 noiembrie 2008 pentru modificarea și completarea unor acte normative privind protecția consumatorilor) siten, että luottosopimuksessa on mainittava ”koron määrä ja sen tyyppi, kiinteä ja/tai vaihtuva, ja jos korko on vaihtuva, sen vaihtumisen on oltava riippumatonta luotonantajan tahdosta, sen on oltava suhteutettu sopimuksessa mainittujen todennettavissa olevien vertailuindeksien vaihteluihin tai tätä edellyttäviin lainsäädännön muutoksiin”.

Kulutusluottosopimuksista 9.6.2010 annettu hallituksen kiireellinen asetus nro 50 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori), jäljempänä kiireellinen asetus nro 50/2010, 37 §, 80 §, 81 § ja 95 §. Tällä kiireellisellä asetuksella kumottiin laki nro 289/2004.

Kiireellisen asetuksen nro 50/2010, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa, 37 §:ssä säädettiin muun muassa, että vaihtuvakorkoisissa luottosopimuksissa ”korko suhteutetaan luottovaluutasta riippuen EURIBOR-, ROBOR- tai LIBOR-viiteindeksin tai Romanian keskuspankin (BNR) vahvistaman viitekoron vaihteluihin, joihin luotonantaja voi lisätä tietyn marginaalin, joka vahvistetaan sopimuksen keston ajaksi”.

Tämän kiireellisen asetuksen 40 §:n 1 momentissa säädetään, että ”sopimusehdot, joissa annetaan luotonantajalle oikeus muuttaa sopimusehtoja yksipuolisesti ilman kuluttajan hyväksymää täydennysasiakirjaa, ovat kiellettyjä”. Tämän pykälän 3 momentissa säädetään, että ”laissa edellytettyjen muutosten osalta se, että kuluttaja ei allekirjoita 1 momentissa tarkoitettuja täydennysasiakirjoja, katsotaan hiljaiseksi hyväksymiseksi. – – ”

Kiireellisen asetuksen nro 50/2010 95 §:ssä, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan, säädettiin seuraavaa:

”(1) Voimassa olevien sopimusten osalta luotonantajien on varmistettava, että sopimus on tämän kiireellisen asetuksen säännösten mukainen 90 päivän kuluessa tämän kiireellisen asetuksen voimaantulopäivästä.

(2) Voimassa oleviin sopimuksiin tehtävät muutokset on tehtävä täydennysasiakirjoilla 90 päivän kuluessa tämän kiireellisen asetuksen voimaantulosta.

--

(5) Jos kuluttaja ei allekirjoita 2 momentissa tarkoitettuja täydennysasiakirjoja, tämä katsotaan hiljaiseksi hyväksymiseksi.”

Tämä kiireellinen asetus annettiin hyväksyttäväksi Romanian parlamentille, joka muutti 28.12.2010 annetulla lailla nro 288 (Legea nr. 288) mainittua 95 §:ää seuraavasti:

”Tämän kiireellisen asetuksen säännöksiä ei sovelleta sopimuksiin, jotka ovat voimassa sen voimaantulopäivänä --”

Eräiden säännösten muuttamisesta ja täydentämisestä 29.3.2019 annettu hallituksen **kiireellinen asetus nro 19** (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19 din 29 martie 2019 pentru modificarea și completarea unor acte normative), II § ja XI §.

Siviilikoodeksi, 993 §, 994 §, 1088 § ja 1092 §.

Yhteenveto tosiseikoista ja pääasian menettelystä

- 1 Osapuolet tekivät 23.3.2007 vaihtuvakorkoisen luottosopimuksen, jolla vastapuoli myönsi valittajalle 15 300 Sveitsin frangin (CHF) suuruisen lainan 156 kuukauden takaisinmaksuajalla.
- 2 Kyseisen sopimuksen 1.1 kohdan mukaan valittajan oli maksettava 300 Sveitsin frangin suuruinen luottokäsittelymaksu, joka vastasi määrältään 2:ta prosenttia lainan määrästä. Lisäksi kyseisen sopimuksen 3.3 kohdan mukaan korko oli sopimuksen tekopäivänä 5,9 prosenttia vuodessa, mutta vastapuolella oli oikeus muuttaa sitä rahoitusmarkkinoiden kehityksen perusteella. Uusi korko oli ilmoitettava valittajalle.
- 3 Valittajalle ilmoitettiin mainitun luottosopimuksen muutoksesta 10.9.2010. Vastapuoli totesi ilmoituksessa lähinnä, että lainsäätäjä oli kiireellisellä asetuksella nro 50/2010 edellyttänyt muutoksia kaikkiin kuluttajien kanssa tehtyihin luottosopimuksiin ja erityisesti vaihtuvan koron määräytymistä koskeviin ehtoihin, jotka oli sidottava luottovaluuttaan perustuvaan objektiiviseen

indeksiin, lisättyä luottolaitoksen soveltamalla kiinteällä marginaalilla. Sveitsin frangin määräisten lainojen osalta indeksi oli 6 kuukauden LIBOR.

- 4 Valittaja nosti 29.12.2017 kanteen, jossa hän vaati lähinnä luottosopimuksen 1.1 ja 3.3 kohdassa olevien ehtojen toteamista kohtuuttomiksi.
- 5 Vastapuoli väittää puolustuksessaan, että näiden ehtojen kohtuuttomuutta ei voida tutkia, ja vetoaa tältä osin lain nro 193/2000 4 §:n 6 momenttiin ja 3 §:n 2 momenttiin. Vastapuoli toteaa tässä yhteydessä ensinnäkin, että mainitut ehdot koskevat sopimuksen kohteen määrittelyä ja korvauksen riittävyttä suhteessa suoritettuihin palveluihin, ja toiseksi, että lainan vaihtuva korko on seurausta luottosopimukseen tehdystä täydennyksestä, jossa otettiin huomioon kiireellisen asetuksen nro 50/2010 säännökset.
- 6 Judecătoria Sighișoara hylkäsi valittajan nostaman kanteen 10.6.2020 antamallaan ratkaisulla vastapuolen esittämällä perusteilla. Valittaja valitti tästä ratkaisusta ennakkoratkaisua pyytävään tuomioistuimeen.

Asianosaisten keskeiset lausumat pääasian oikeudenkäynnissä

- 7 Valittaja toteaa, että kyseinen lainsäädäntö eli kiireellinen asetus nro 50/2010 sisältää säännöksiä, joilla pyritään yksinomaan vahvistamaan kuluttajansuojaa. Näiden säännösten sisällyttäminen kyseessä olevaan luottosopimukseen on kuitenkin ollut virheellistä, koska siinä ei ole otettu huomioon luottosopimuksen tekohetkellä vallinnutta todellista tilannetta, vaan vähän ennen kiireellisen asetuksen nro 50/2010 voimaantuloa vallinnut tilanne, jolloin sopimuksen korko oli jo vahvistettu kohtuuttomiksi epäiltyjen ehtojen perusteella.
- 8 Vastapuoli toteaa, että sopimuksen 3.3 kohdassa olevan alkuperäisen ehdon vaikutukset päättyivät 10.9.2010 tehdyn täydennysasiakirjan voimaantulopäivänä. Kyseinen ehto korvattiin nykyisin voimassa olevalla ehdolla, jonka mukaan luoton korko on sidottu todennettavissa olevaan viiteindeksiin eli 6 kuukauden LIBOR-indeksiin, johon lisätään sen soveltama kiinteä marginaali. Näin ollen vastapuoli noudatti kiireellisen asetuksen nro 50/2010:n pakottavia säännöksiä, ja Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (kansallinen kuluttajansuojaviranomainen, Romania) katsoi sen toimintatavan asianmukaiseksi, kuten käy ilmi viimeksi mainitun 5.10.2010 päivätyistä kirjeistä.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 9 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kiireellisen asetuksen nro 50/2010 säännöksiä heijastavien sopimusehtojen jättämistä kohtuuttomuusarvioinnin ulkopuolelle on tarkasteltava direktiivin 93/13 ja unionin tuomioistuimen sitä koskevan oikeuskäytännön valossa.

- 10 Unionin tuomioistuin on tältä osin huomauttanut, että koska direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdan säännökset muodostavat poikkeuksen kohtuuttomilta sopimusehdoilta suojaavasta kuluttajansuojajärjestelmästä, niitä on tulkittava suppeasti, kun otetaan huomioon, että direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jättäminen perustuu siihen perusteltuun oletukseen, että kansallinen lainsäätäjät on tasapainottanut tiettyjen sopimusten osapuolten kaikki oikeudet ja velvollisuudet.
- 11 Sen selvittämiseksi, heijastaako jokin sopimusehto lain säännöksiä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sen on selvitettävä, sovelletaanko kyseessä olevia kansallisen oikeuden säännöksiä sopimuspuoliin niiden tahdosta riippumatta ja ovatko ne luonteeltaan dispositiivisia, eli sovelletaanko niitä suoraan lain nojalla siinä tapauksessa, että sopimuspuolet eivät ole sopineet toisin.
- 12 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Romanian lainsäätäjät katsoi tarpeelliseksi säännellä kiireellisen asetuksen nro 50/2010:n säännöksillä kulutusluottosopimuksia, koska se totesi, että aiempi lainsäädäntö oli osoittautunut riittämättömäksi suojaamaan kuluttajia asianmukaisesti elinkeinonharjoittajien luontaiselta pyrkimykseltä käyttää hyväkseen kokemuksensa ja konkreettisten mahdolluuksiensa tarjoamaa yliotetta ja asettaa sopimusehtoja, jotka voivat olla kohtuuttomia. Lainsäätäjät pyrki näin ollen poistamaan elinkeinonharjoittajilta mahdollisuuden väärinkäyttöihin kuluttajien kanssa tehtyjä vaihtuvakorkoisia luottosopimuksia koskevan sääntelyn puuttumisen vuoksi.
- 13 Kiireellisen asetuksen nro 50/2010 95 §:ssä säädettiin alkuperäisessä muodossaan mekanismista, jonka avulla luottolaitokset voivat panna välittömästi täytäntöön tällaiset pakottavat säännökset myös voimassa olevien luottosopimusten osalta. Siten tällaista sopimusta olisi pitänyt muuttaa täydennysasiakirjalla, joka olisi pitänyt antaa kuluttajalle tiedoksi allekirjoitusta varten. Täydennysasiakirjan allekirjoittamatta jättämisen oletettiin merkitsevän sen ehtojen hiljaista hyväksymistä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa kuitenkin, että lainsäätäjät ei säätenyt mahdollisuudesta tosiasiallisesti neuvotella niistä sopimusehdoista, joihin muutokset vaikuttavat. Vaikka tämä mekanismi poistettiin lailla nro 288/2010, jolla hyväksyttiin kiireellinen asetus nro 50/2010, poistaminen tapahtui käsiteltävänä olevan asian kannalta liian myöhään, koska kyseisestä muutoksesta oli ilmoitettu valittajalle ja valittajan katsottiin hyväksyneen sen.
- 14 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee, täyttävätkö kiireellisen asetuksen nro 50/2010:n asianomaiset säännökset vaatimuksen siitä, että tiettyjen sopimusten osapuolten kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien voidaan olettaa olevan tasapainossa. Tuomioistuin epäilee myös sitä, heijastavatko riidanalaiseen täydennysasiakirjaan sisältyvät sopimusehdot kiireellisen asetuksen nro 50/2010 säännöksiä, koska niistä puuttuvat olennaiset tiedot, joiden perusteella valittaja olisi voinut ymmärtää niiden velvoitteiden laajuuden, jotka hän ottaa vastatakseen.

- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa myös, että kiireellisen asetuksen nro 50/2010 37 §:ssä ainoastaan säädetään, että vaihtuva sopimuskorko määräytyy objektiivisen viiteindeksin ja siihen lisättävän kiinteän marginaalin perusteella. Jälkimmäinen kuvastaa elinkeinonharjoittajan sopimusintressejä, kun taas mainittu indeksi on riippumaton osapuolten tahdosta. Jälkimmäinen on kuitenkin ajan kuluessa altis suurille vaihteluille, ja sitä voi parhaiten hyödyntää elinkeinonharjoittaja, jolla on enemmän kokemusta ja ennakointikykyä kuin tarkkaavaisella ja kohtuullisen huolellisella kuluttajalla. Näin ollen tuomioistuin epäilee sitä, voidaanko tämän pykälän säännökset panna täytäntöön osapuolten tahdosta riippumatta tai voidaanko niitä soveltaa suoraan lain nojalla, jos osapuolten välillä ei ole sovittu muusta järjestelystä.
- 16 Tältä osin tuomioistuin toteaa, että kun elinkeinonharjoittajat vahvistivat luottosopimuksen vaihtuvan koron kiireellisen asetuksen nro 50/2010 säännöksiä heijastelevalla täydennysasiakirjalla, ne ottivat vaihtuvan koron määräytymistavan huomioon tavalla, joka oli valliinneiden olosuhteiden vuoksi suotuisa yksinomaan niiden kannalta, koska viiteindeksi oli kyseisen asetuksen voimaantulohetkellä erityisen matala. Ne muunsivat näiden indeksien ja sopimuskorkojen välisen erotuksen kiinteäksi marginaaliksi, johon niillä oli oikeus ja jonka lainsäätäjät oli tunnustanut. Koska viiteindeksit saattoivat vaihdella vain ylöspäin, vaihtuva sopimuskorko noudatti samaa suuntausta yksinomaan elinkeinonharjoittajan eduksi ja kuluttajan selväksi vahingoksi.
- 17 Tällä tavoin lainsäätäjän hyvä aikomus luoda parempi kuluttajansuojajärjestelmä johti kiireellisen asetuksen nro 50/2010 tosiasiallisen täytäntöönpanon yhteydessä siihen, että kuluttajien sopimusoikeudellinen asema muuttui selvästi haavoittuvammaksi.
- 18 Lopuksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, että kansallisten tuomioistuinten asiaa koskeva oikeuskäytäntö on sellainen, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisia sopimusehtoja ei voida tutkia niiden kohtuuttomuuden näkökulmasta. Näin ollen ei ole mahdollista neuvotella tällaisista sopimusehdoista eikä taata riittäviä suojatoimia, joiden avulla voitaisiin tutkia, ovatko elinkeinonharjoittajat panneet kohtuuttomalla tavalla täytäntöön säännökset, joita mainitut sopimusehdot heijastelevat.